

Den medvetna
Fritänkaren

Nr. 194 Mars 2011

Nittonde årgångens fjärde nummer.

Innehåll i detta nummer:

Kommentar till The Royal Shakespeare Companys senaste föreställning av Hamlet 2	
Skall vi förvanska/förädla klassiska teaterpjäser? av Jan Einar Blomqvist	2
Andra Hamlet-kommentarer	5
Förordet till ny bearbetning av "Hamlet"	5
Övriga filmer (bl.a. "The Black Swan" och "Sarahs nyckel")	6
Ahasverus minnen, del 104: Jeanne d'Arc	9
En studie i nedrighet (polisärendets fortsättning)	11
Kalender, mars 2011	13
Åtterresan, del 9 : Nya nagelbitarresor	14
Katastrofresan, del 6: Lyftet	15
Resan till Phuktar, del 15 : Krisen i Leh	16
Rekordresan, del 13: Vägen till Yuksom	18

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på 8 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 13.3.2011

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 216

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Kommentar till The Royal Shakespeare Companys senaste föreställning av Hamlet

Skådespelarna var ypperliga, främst Patrick Stewart som kungen och vålnaden, David Tennant i titelrollen och framför allt Pennie Downie som drottningen, den mest stilfulla rolltolkningen i denna uppsättning av *The Royal Shakespeare Company* för TV 2010, virtuositeten och kvaliteten i regin och framförandet var perfekt, men varför då klä ut Hamlet i kavaj och slips, Rosencrantz och Guildenstern i T-shirts, och varför plocka in smaklösheter som inte finns i originalet, som att låta Hamlet skjuta Polonius med revolver, sätta honom i tvångströja med fasttejpad mun och utsätta honom för injektioner? Varför förvanska ett gott original, så att det måste bli sämre, ett mode, som ständigt urartat mer och mer sedan de första omfilmatiseringarna i Hollywood gjordes på original som inte kunde överträffas?

Denna snedvridning från realism till motsatsen är ett gissel i tiden som tyvärr drabbat snart sagt alla teater- och operascener. Historiska handlingar skall moderniseras till oigenkännlighet, den övertygande realismen skall utrotas, man ska lägga till så mycket extra smaklösa effekter som möjligt, särskilt sådant som var så långt ifrån författarens avsikter som möjligt, man skall beskära texterna och/eller lägga till och göra om dem, så att så litet som möjligt skall bli kvar av skaparens intentioner. Resultatet blir en korrumpierad smaklöshet som bara irriterar och skrämmer folk bort från teatrar och operor medan bara freakarna blir kvar.

Som försök till motvikt till denna sjuka trend presenterar vi Jan-Einar Blomkvists intressanta synpunkter på saken, som redan publicerats i Göteborgs Skrivarsällskaps årsantologi 2010 men som där omformaterats för att passa i bokform, medan vi här återger originalet:

Skall vi förvanska/förädla (stryk det som ej önskas) klassiska teaterpjäser?

av Jan Einar Blomqvist

Frågeställning

Befinner vi oss i ett paradigmskifte vad gäller regi och regissörens roll och betydelse? Regissörens arbetsuppgifter har utvecklats att bli alltmer diversifierade. Konkurrensen har skärpts och regissörens ambitioner har vuxit. Många teaterhändelser har lämnat berättandet därhän till förmån för publikens känsloupplevelser. När detta drabbar/berör (stryk det som ej önskas) gamla klassiska teaterverk, kan vi fråga oss, om detta är på gott eller ont ur olika aspekter.

Regimässiga genrer och mitt fokus

Det finns en rik färgskala på regissörens palett: *expressionism, naturalism, psykologisk realism, episk teater, fysisk teater, performancekonst, dansdrama, fars, musikal*, m.fl. Jag skall inte fördjupa mig i några distinktioner av dessa varianter. För att hårdra min tes fokuserar jag i stället på en grov, principiell uppdelning i två ambitioner, som uppenbarligen förekommer sida vid sida:

1) Man redovisar en berättelse på ett sådant sätt att *fabeln* blir explicit klarlagd. Av dramatiska skäl presenteras den som en *intrig*. Jag kallar detta den *konventionella ambitionen*.

2) Man redovisar ingen berättelse utan vill i stället ge en känslomässig upplevelse. Jag kallar detta den *moderna ambitionen*, trots att företeelsen även förekommit i äldre tid.

Vad händer?

Numera förväntas regissören tillföra allt mer av egen konstnärlig substans, givetvis i samverkan med sin ensemble. Vad gäller äldre verk, där upphovsrätten har löpt ut, blir den kategori regissörer som jag vill ifrågasätta, ibland mindre trogna ursprunglig författares alster. De har det som jag ovan kallat den *moderna ambitionen*. Såväl deras nya som äldre verk får en prägel av performance över sig av mer eller mindre spekulativ karaktär. I klartext vill jag säga, att ifrågavarande teaterproducent utnyttjar det gamla klassiska teaterverkets varumärke och värde på marknaden, för att sälja en helt ny produkt. Därmed är inte sagt, att jag tar ställning till den nya produktens kvalitet i relation till ursprungsverket.

Ett sådant ställningstagande om kvalitet tar var och en individuellt inför varje föreställning och någon samstämmighet är varken möjlig eller önskvärd.

Vad talar jag om?

För att konkretisera, ger jag ett par exempel, i hopp om att läsaren haft motsvarande upplevelser.

Angeredsteatern gav 25 sept.– 4 dec. 2009 Henrik Ibsens *Brand*. Uppsättningen gav teaterhändelser rika på symboler och budskap och fick övervägande positiva recensioner. Den som inte hade läst Ibsens *Brand* innan, kunde dock inte lista ut fabeln i denna ursprungliga pjäs. Filmvisning av båtflyktingar och av ett kyrkobygge löpte tidvis parallellt med scenframträdanden. Om jag berättar att filmen med kyrkobygget även visades baklänges, förstår läsaren vad jag talar om. Lis Hellström Sveningsson i Göteborgs-Posten talar om en kraftig bearbetning av texten men anser också att detta “/.../ låter vår samtid tränga sig på, utan att det känns ditklistrat.” Lars Ring i Svenska Dagbladet talar om “en expressiv nutidsteater med hög abstraktionsfaktor”. Denna recension 4 okt. 2009 hade rubriken “Ibsens *Brand* för unga, en alltför svår utmaning”.

Backateatern ger i skrivande stund *Carmen* och den 24 mars 2010 skrev Bo Löfvendahl i Svenska Dagbladet: “Men i huvudsak är detta en *Carmen* som plockats sönder i sina klirrande beståndsdelare.” Han anser också att: “Dekonstruktion är ju rolig för den som kan identifiera fragmenten.” Men han påpekar att göteborgska gymnasister inte visar sådana reaktioner. Om jag slutligen påpekar att *Backateatern* inte hade en, utan två *Carmen*, kanske även den läsare som inte upplevt föreställningen, förstår vad jag talar om.

Som ett sista exempel tar jag 123 *Schtunks* tolkning av Anton Tjechovs *Onkel Vanja*. Enligt eget studium¹ av föreställningen den 11 dec 2009, kunde jag visa att mindre än 40% fanns kvar av Tjechovs pjäs. *Schtunks* affärsidé bygger på clownernas improvisationer runt en klassiker, varvid ursprunglig handling går förlorad till glädje för en idogt skrattande publik.

Vi återkommer till frågeställningen: Har vi rätt att förvanska våra gamla klassiker? Har vi rätt att utnyttja dessa verk? Då talar jag om moralisk och kulturförvaltande rättighet. Den juridiska upphovsrätten är överspelad om ursprunglig upphovsman är avliden sedan mer än 70 år.

Hur gammal är regissören?

Teaterns uppkomst förlorar sig i historiens mörker, men teateryrket *regissör* kan härledas till hertig Georg II av furstendömet Sachsen-Meiningen, som år 1866 blev dess

¹ Jan Einar Blomqvist: *Instant commedia enligt 123 Schtunk*, B-uppsats (Gbg univ litteraturv inst)

överhuvud och reorganiserade kulturlivet efter nya principer med hjälp av regissören Ludwig Cronegk.² Detta varde sagt med begränsning till västerländsk teaterhistoria. Enligt Georg II skulle pjäserna framställas så historiskt korrekta och verklighetstroga som möjligt. "Att vara 'werktreu', förbli verket trogen, var den enda vägen till konstnärlig framgång", enligt honom.³ Denna enligt mitt förmenande högst respektabla åsikt, har numera kommit i skymundan och många (dock ej alla!) teaterregissörer tävlar i att förvanska gamla klassiska teateralster för att visa sig kreativa. Man utnyttjar marknadsföringsvärdet i gamla titlar och kända författares namn och goda rykte för att skapa verk med en *modern ambition* med den betydelse av begreppet som jag definierat ovan.

Jag återknyter till frågeställning: Det är beklagligt att så många dramaturger (under påverkan av producenter?) inte anser sig kunna stå på egna ben, trots att de tillför så mycken kreativ substans och nyskapande. Varför inte nyskriva allt? Ni har ju ändå ambitionen att helt nyskapa! Eller är det vi, publiken som måste lockas av en sådan här marknadsföring?

Vad gjorde regissören "igår" och vad gör han/hon "idag"?

Förr gällde det att klarlägga för skådespelarna vem, var och vad etc., som de enligt gammal klassiskt checklista skall identifiera sig med, eller berätta om. Jag har själv byggt ut denna till "the ten W-questions" satta på engelska för att få alla frågor att börja på bokstaven W:

Who am I? Vem gestaltar jag? Tänk djupt!

Weird? Glosan betyder lattjo, konstig, underlig men avser rollfigurens alla karaktärsdrag!

Walk and talk? Hur rör jag mig och hur talar jag? Har min *rollfigur* hög eller låg status?

Who are you? Vem möter jag på scenen? Vilken relation har jag till den som jag möter?

When? När, avser allt ifrån tid på dygnet till tidsepok.

Wherefrom? Varifrån kommer jag i livet, i handlingen och ut på scenen genom vilken entré?

Where? Var befinner vi oss, alltså vad föreställer aktuell scen?

Whereto? Vart tar jag vägen efter sorti och vad tar jag mig för (enligt publikens vision)?

Why? (the whys and wherefores) Viljan. Motivation krävs för varje rörelse och agerande!

What? Vad gör jag på scenen, underbyggt av viljan? Vad jag inte gör, kan också poängteras!

Till en annan kategori hör frågan How? (mer övergripande tolkat än "Walk and talk" ovan). Svaret utgörs av regissörens målsättning. Man kan säga att den regissör, som jag ovan förknippat med attributet *modern ambition*, har mindre behov av att svara på skådespelarnas W-frågor ovan, men desto större behov av att svara på denna How-fråga. Han har ett ytligare betraktelsesätt, där jag medvetet passar på att använda ett negativt värdeladdat ord.

Masthugget maj 2010 /Jan Einar Blomqvist

² sid 300 i Per-Arne Tjäder: *En västerländsk teaterhistoria*, (Studentlitteratur, Lund 2008)

³ sid 301 *ibid.*

Andra Hamlet-kommentarer

Det är väl världens främsta kultpjäs genom tiderna i sin tidlösa skildring av problemet med svårtillgänglig politisk korruption och den brottslighet som alltid ligger bakom, men genom filmens uppfinning har pjäsen givits mångdubbla scenlösningsmöjligheter med ett helt universum av nya möjligheter till tolkningar. Då är det värt att komma ihåg några av de bästa Hamlet-filmatiseringarna.

Den i särklass bästa av alla var väl Laurence Oliviers från 1948 med honom själv i titelrollen, där filmens möjligheter för första gången utnyttjats till maximum, så att inte bara spöket blir ett verkligt spöke utan även *flash-backs* och hela dramat med sjörövarincidenten kunnat tas med in i bioteatersalongen. Samtidigt var det dock anmärkningsvärt hur Olivier självsvåldigt beskurit pjäsen, så att inte bara Fortinbras uteslutits (vilken är den första som brukar stryka med vid förkortningar) utan även de långa pratiga scenerna med Rosencrantz och Guildenstern. Dessa saknade man förvisso icke, medan dock uteslutningen av Fortinbras med hans viktiga entré i slutet dock är ett betänkligt ingrepp som märks.

Denna den mest klassiska Hamlet-filmen (med även oförglömliga framträdanden av Felix Aylmer som Polonius och Jean Simmons som Ofelia) blev så tongivande och dominerande, att det dröjde länge innan det gjordes en ny Hamlet-film. Den ryska med Innokentij Smoktunovskij från 1964 var intressant genom sin episka bearbetning av dramat – här finns hela Rosencrantz-Guildenstern-dramat med i detalj och visar hur Hamlet faktiskt hittar breven ombord på fartyget och byter ut dem, något som inte finns i pjäsen och som här alltså lagts till, utan att pjäsen utsatts för ingrepp.

Tony Richardsons filmatisering 1969 med Nicol Williamson var en virtuos uppvisning i teaterbriljans med en scenografi à la Rembrandt hela vägen, men även här förekom ingrepp, och Williamson var närmast okänslig som Hamlet, vilket inte stämde med den nervöse för att inte säga neurotiske huvudpersonens brydsamma belägenhet.

Franco Zeffirellis version från 1990 med Mel Gibson (!) som Hamlet var inte utan sina fördelar. Mest imponerande var Paul Scofield som vålnaden, som här uppträdde som en helt vanlig människa, ett genialiskt grepp av Zeffirelli, som också med fördel verkligen givit Hamlet ett äkta romantiskt slott med många torn och tinnar som övertygande miljö. Det rövarromantiska för att inte säga gotiska draget hos pjäsen har annars få brytt sig om att ta vara på.

Den bästa versionen efter Oliviers måste dock Kenneth Branaghs anses vara från 1996, där hela pjäsen lämnats intakt och även alla scenerna med Fortinbras sorgfälligt gjorts rättvisa. I synnerhet imponerande var scenen med Fortinbras armés möte med Hamlet, som slutar med en lång fullständigt onödigt monolog av Hamlet, den första scen som vanligen utesluts vid ekonomiska uppsättningar, som Branagh lyckats göra fullständigt genialisk. Även uppgörelsescenen med Ofelia (Kate Winslet, även här utsatt för vattentortyr som i så många andra av hennes filmer,) är fullständigt mästerligt för att inte säga oöverträffbart genomförd i en spegelsal med speglarna som specialeffekt, som i en Orson Welles- eller Michael Powell-film. Här var även Julie Christie utmärkt som drottningen, Derek Jacobi som den korrupta kungen, Brian Blessed som vålnaden och Rufus Sewell som Fortinbras.

Förordet till ny bearbetning av "Hamlet"

Detta blev min 250-e pjäs, och den var helt oplanerad. För drygt 10 år sedan inledde jag i ett anfall av inspiration en nyöversättning av "Hamlet" mera genom ett infall än med några seriösa avsikter, men genom förlusten av en kärlek avtog inspirationen, och

projektet lades undan och glömdes bort. Genom en nyproduktion av "Hamlet" i fullständigt modern tappning, med Hamlet i kostym och slips och med herrarna Rosencrantz och Guildenstern i T-shirts, fick jag impulsen att dra fram det gamla projektet ur gömmorna igen och fullborda det. Till de äldsta delarna hör akt III scen 4, rena operascenen och ganska kontroversiell – strykningar har gjorts.

Jag hyllar inte moderniseringar av klassiska pjäser och operor, helt enkelt för att jag tycker att det förstör deras realism. Den bästa av alla Hamlet-filmatiseringar förblir Laurence Oliviers, då han utan tvekan lyckades komma närmast den elisabetanska realism, som måste ha varit originalpjäsens. Historien om Hamlet finns hos Saxo Grammaticus i hans medeltidskrönika och sägs utspela sig i en tidig medeltid, medan den klassiska Hamletpjäsen är ett elisabetanskt renässansdrama, som tydligt återspeglar renässansens hovliv och –intriger. Den bör således knappast presenteras i någon annan form, om man inte vill avlägsna sig från originalet och dess realism, men i alla iscensättningar, vare sig det gäller teaterpjäser eller operor, bör den huvudsakliga ambitionen vara att göra iscensättningen så realistiskt övertygande som möjligt, ty annars blir inte publiken övertygad.

Min nyomtolkning följer originalpjäsens form ytterst samvetsgrant – alla scener finns med i samma ordning som i originalpjäsen, där den enda skillnaden är att några scener slagits samman. Däremot är texten en helt annan hela vägen. Detta är inte någon översättning av den pjäs som gått under namnet Shakespeare, vars författarskaps äkthet med rätta under senare tid har ifrågasatts mer och mer, utan en helt fristående bearbetning. Vissa scener har förkortats, i synnerhet dem med Rosencrantz och Guildenstern, som är pjäsens svagaste, medan andra har förlängts. Verseringen är friare, den jambiska rytmen förekommer men omväxlas ideligen med ren prosa, som i de sista av Shakespearepjäserna. Alla personer finns med under samma namn som i originalpjäsen, ingen har uteslutits, medan en del dock i någon mån har utvecklats, i synnerhet kungen.

Ingen översättning eller bearbetning kan överträffa originalets skönhet när det gäller ordkonst och poesi, varför vi inte ens har försökt närma oss någon sådan ambition. I stället är väl denna pjäs att närmast betraktas som ett komplement, som koncentrerar sig på det tema som den nya titel anger, som vi givit pjäsen, och har den primära ambitionen att analysera detta fenomen psykologiskt och hur det påverkar de ansvariga och dem som de bär ansvar för. Se det alltså som en helt fristående pjäs från originalet, även om hela originalet i princip finns med.

Göteborg 12 mars 2011

<http://www.fritenkaren.se/korruption.pdf>

Övriga filmer

"*The Black Swan*" är gastkramande redan från början. Det är någonting så unikt som en psykologisk thriller som balettfilm, där Natalie Portman väl gör sitt livs roll som ballerinan Nina, som får den svåra uppgiften att gestalta både Odile och den Svarta Svanen i Tjajkovskijs "Svansjön". Vincent Cassel, son till den gamle charmige Jean-Pierre Cassel, som han liknar, spelar regissören som passande och mera jordnära motvikt till den intrikata damproblematiken, medan Wynona Ryder uppträder som den tragiska avgående ballerinan Beth, "den döende svanen". Thrillerelementet utgöres av Natalies brist på distans till sig själv, nervpressen får henne att hallucinera och uppleva vänner som fiender, vilket medför ständigt upptornande psykologiska komplikationer som tangerar psykos. Detta är ytterst skickligt återgivet av regissören Darren Aronofsky,

som lyckats skapa den bästa balettfilmen på väldigt många år och av en helt nyskapande kaliber. Den mest klassiska av alla balettfilmer, "De röda skorna" från 1948, är en romantisk idealsaga som slutar tragiskt, medan här allting pekar nedåt mot tragedi och undergång och ständigt mera så under handlingens gång men leder till motsatsen och detta på ett fullständigt övertygande sätt. Man spårar lite av samma härligt kreativa fantasi som i Powell-Pressburger-filmerna, thrillerkulmineringen med Natalies scenframställning av den svarta svanen är fullständigt halsbrytande i raffinemang, medan filmens största förtjänst dock är återgivningen av hela hennes inre liv. Man kan se filmen som en studie och analys av fenomenet kvinnlig hysteri, ett ämne särskilt tacksamt för oss män att få någon inblick i, då vi tyvärr saknar den känsligheten. Filmen är ett *gefundenes fressen* för psykologer.

Lika betagande men på ett helt annat sätt är den mera återhållsamma "Sarahs nyckel" om traumat med de franska judarna i andra världskriget, då 74,000 skickades till Auschwitz av parisarna själva. I modern tid får Kristin Scott Thomas reda på att hennes mans familjebostad övertagits 1943 efter att en judisk familj där blivit bortförd. Som journalist kan hon inte låta bli att spåra den familjens öde. Hela den förfärliga familjetragedin från 1943 återges i detalj, och "Sarahs nyckel" är nyckeln till en garderob där den lilla flickan Sarah lyckades gömma och låsa in sin lillebror när poliserna kom och hämtade dem. Sarah blev den enda överlevande i familjen, och det är hennes öde som sedan Kristin Scott Thomas bemödar sig om att kartlägga i ett omfattande mänskligt pussel, som bara blir mera intressant hela tiden. Spåren leder till Brooklyn och till Italien, där hon hittar en son till Sarah, som det visar sig att aldrig fick lära känna sin mor, då hon själv ville ha det så.

I sin autenticitet som återges med berömvärd disciplin och fullständig saknad av sentimentalitet är filmen en av årets viktigaste i sitt humanitära värde som mänskligt dokument. Vi har ännu inte läst boken av Tatiana de Rosnay som ligger till grund för filmen genomförd av Gilles Paquet-Brenner.

Bland gamla klassiker var det ett kärt återseende att få se Otto Premingers "Laura" igen för första gången på över 40 år. Det är ett virtuost kärleksdrama med en dialog vars snabbhet och spiritualitet väl överträffar det mesta utom de värsta *screwball*-komedierna, och med en story vars ständiga överraskningar och vändningar väl bildat skola i genren och används som mapp ännu idag, om den någonsin har överträffats. Dana Andrews är en förödande flegmatisk polisinspektör som leder undersökningen av mordet, som visar sig ha varit på fel person, Gene Tierney är den sagolika Laura, vars betagande porträtt till och med får polisen att bli kär i henne, medan hennes båda diametralt motsatta älskare är som fåret (Vincent Price i en ovanligt slät roll) och djävulen (Clifton Webb i sitt ässe). Den tål att ses hur många gånger som helst – en sådan dialog kan man aldrig tröttna på.

En annan klassiker var "The Odessa Files" på Frederick Forsyths andra roman, lika god som den första "Sjakalen", om SS-rörelsens öden efter andra världskriget, hur den krampaktigt lyckades överleva genom nya former och fortsätta skydda sina egna, tills allt blev avslöjat 1963. Maximilian Schell gör den gamle SS-översten med bravur, medan även Jon Voight gör en av sina bästa roller som kompromisslös sanningsjagande journalist, allesammans tyskar. Även Simon Wiesenthal förekommer i handlingen men spelas dock av en annan.

En annan outslitlig klassiker var den betagande filmatiseringen av Harper Lees bedärnande roman "To Kill a Mocking-Bird" med Gregory Peck i huvudrollen som advokaten i en av sina bästa roller någonsin. Det hela skildras ur barnens perspektiv, det

är ett grymt ödesdrama som utspelas som barnen inte begriper mycket av, varför just detta grepp och perspektiv ger filmen ett så extra starkt intryck.

Ernst Lubitschs *"To Be or Not to Be"* var en annan sådan outslitlig film, där nazismen drivs lika hejdlöst med som i Chaplins diktatorn men med grymmare undertoner – hela handlingen äger rum i Warszawa vid krigsutbrottet, och filmen är gjord 1942 innan någon ännu var medveten om den fulla vidden av Förintelsens omfattning. Man känner doften av en obehaglig avgrund, som ej saknar obehagliga och till och med osmakliga scener, medan dock komedin är så pass sprudlande virtuos hela vägen, så att slutintrycket ändå blir av lättnad. Ernst Lubitsch visste dock inte riktigt vad han skämtade om. Hitler var inte fullt så rolig som Chaplin och Lubitsch ville göra honom.

En mera gripande film och desto starkare för att den konsekvent skildrade en verklighet, nästan som en dokumentär, var filmatiseringen av Dee Browns *"Bury My Heart at Wounded Knee"* om det amerikanska indiankriget (läs 'utrotningskriget mot indianerna') från 1876, då general Custer genom dåraktig strategi stupade vid Little Big Horn, till Sitting Bulls död 1890, vilket utlöste massakern vid Wounded Knee, då indianer, mest kvinnor och barn, urskilningslöst massakrerades genom den paranoia som utlösts hos de vita för att indianerna samlats för att dansa. Sitting Bull bär genom sin personlighet upp hela filmen, man får i detalj följa med i indianernas ohyggliga gradvisa förnedring, som konsekvent äger rum inom hyckleriets och 'välmenandets' förtecken, medan Aidan Quinn spelar deras outtröttlige försvarare senatoren Henry Dawes, som ständigt går från nederlag till nederlag och alltid försöker på nytt igen. Adam Beach spelar Charles Eastman, indianen som av sin far skickas till de vita för att lära sig bli som dem, han blir läkare och senator Dawes högra hand och gör sitt bästa för att verkligen hjälpa både indianer och vita att förstå varandra och samsas, men han förblir alltid indian. Efter Wounded Knee, när allting slagits i spillror, återvänder han till indianerna för att ägna resten av sitt liv bara åt dem.

Det är en fransman Yves Simoneau som gjort filmen 2007, och det skulle väl en fransman till för att kunna göra en så objektiv film om det amerikanska dilemmaet med full belysning av både folkmordet och den etnisk-sociala processen, samtidigt som han visar en berömlig förståelse för den indianska mentaliteten, som lyfts fram. Detta är kanske filmens allra största förtjänst.

"Murder at 1600" var en ganska medioker skandalthriller om ett försök till palatsrevolution och militärkupp i Vita Huset. Det börjar med att en anställd hittas sexmördad på en toalett i Vita Huset. Det visar sig så småningom att skurken är ingen mindre än Alan Alda. Situationen är intressant och skulle kunna uppstå i verkligheten. Det har ju faktiskt hänt att presidenter vänsterprasslat i Vita Huset.

Mera övertygande och autentisk dessutom var *"American Gangster"* med Denzel Washington i huvudrollen som den oåtkomligt skicklige supergangstern Frank Lucas, som i början av 70-talet skapade ett formligt imperium på heroinverksamhet, då han importerade felfritt heroin direkt från Kambodja som såldes i Amerika för halva priset mot det sämre heroin som de andra gangstersyndikaten körde med. Det dröjde väldigt länge innan polisen (här ledd av Russell Crowe in av sina bästa roller som fullständigt hederlig polis i motsats till alla sina kolleger) över huvud taget fick korn på Lucas och förstod vem han var. Han kunde hålla på i årtal med sin verksamhet helt ostört, tills Vietnamkriget tog slut och hans möjlighet till smuggling med militärplan upphörde. Då åkte han fast men samarbetade med polisen för att komma åt den omfattande korruptionen bland New Yorks poliser och blev slutligen en fri man efter bara 15 års fängelse, vilket han är än idag – och fortsätter samarbeta med polisen.

En annan övertygande studie i kriminalitet var *"Killshot"* med Kevin Bacon i huvudrollen som en helt vanlig familjeman som får sin son mördad vid ett butiksöverfall. Mördargänget kan inte nås av rättvisan, varför han i ren förtvivlan tar lagen i egna händer och går traumatiska ronder på liv och död med den ena efter den andra i ungdomsgänget. John Goodman gör en imponerande roll som fadern till ledaren för de unga mördarna. Kevin Bacon är alltid bra, hur brutala hans filmer än är, och den här är en av hans allra brutalaste men samtidigt mänsklig och psykologiskt intressant, då den visar på dilemmat med hur man själv måste bli som sina värsta fiender om man tar upp kampen med dem, då man bara kan komma åt dem med att sänka sig till deras nivå.

Abasverus minnen, del 104: Jeanne d'Arc

På tal om häxförföljelser och den tusenåriga kristna förföljelsen av oliktankande måste jag ta upp fallet med den berömdaste häxan av alla, den så kallade jungfrun av Orléans, bondflickan Jeanne d'Arc, som jag hade lyckan att få hinna ha ett oföreglömligt möte med innan hon offrades.

Hon var en helt vanlig bondflicka, ingenting annat. Det som skilde henne från andra bondflickor var hennes uppenbarelser, som långt senare en annan bondflicka skulle uppvisa maken till – den heliga Bernadette av Lourdes, vars mirakulösa livsgärning också kommer att förbli ett olösligt och underbart mysterium för alla tider. När det gällde Jeanne så var det inte den heliga jungfrun som kontaktade henne, utan det var alla möjliga helgon, det var ärkeängeln Mikael, det var den heliga Katarina, – hon menade sig stå i kontakt med dem alla, och att det var de som hade gett henne uppdraget att rädda Frankrike. Det var hennes enda målsättning och ambition, att rädda Frankrike, inte för egen vinnings skull, utan för fransmännens skull. Hon tänkte minst av allt på sig själv. Hon fick en vision, som hon fann så oförneklig som förpliktelse, att hon bara måste genomföra den oavsett konsekvenserna för hennes egen del.

Karl VII var ingen märkvärdig kung, en ung menlös man som i själva verket var ganska feg och som helst ville sluta fred med engelsmännen och låta dem få halva Frankrike, som de ville. Han hade gett upp när Jeanne sökte upp honom, och det samtal som ägde rum dem emellan mellan fyra ögon torde ha varit ett av världshistoriens intressantaste. Denna helt obildade flicka som varken kunde läsa eller skriva lyckades övertyga sin kung om möjligheten och nödvändigheten att befria Frankrike, och han var sedan för resten av sitt liv hennes trognaste anhängare och bästa vän. Tyvärr var inte alla bland fransmännen sådana.

Det var efter hans kröning i Rheims som jag träffade henne på höjden av hennes framgångar. Hon hade befriat Frankrike, engelsmännen var på återtåg överallt och hopplöst demoraliserade av jungfruns makalösa framgångar, som de bara kunde förstå genom vidskepelse – för dem kunde hon inte vara någonting annat än djävulens speciellt utsedda häxa med obegränsade befogenheter att ställa till med vilket djävulskap som helst för dem. Deras vidskepelse bidrog till deras nederlag. Henrik V var död, och England stod inför sin historias värsta och längsta inbördeskrig.

"Tror ni också att jag är en häxa?" frågade hon smått spotskt gäckande, när hon träffade mig. Av någon anledning hade hon fått för sig att jag stod på engelsmännens sida.

"Inte alls," sade jag genast, "tvärtom, jag om någon har all anledning att respektera er, men det är just därför jag har uppsökt er. Jag ville varna er."

"Ni kan vara lugn. Min mission är fullbordad. Det värsta är över. Resten blir lätt. Kungen kan befria Paris ensam utan min hjälp. Han behöver mig inte mera. Jag har blivit en belastning för hovet, och jag vill bara hem och leva ett normalt liv i byn. Det var inte meningen att jag skulle göra mer än befria Frankrike."

”Jag är rädd att hans majestät inte kommer att gå med på att låta er fara hem. Tyvärr tar ni fel – han behöver er. Han kommer att be er fortsätta och anförda armén mot Paris.”

”Vad ville ni varna mig för?”

”För att rätt kunna varna er måste jag få veta mer om er kallelse. Vad är det för röster som har kallat er? Hur har ni kunnat identifiera dem? Ni menar att de är specifika helgon, som talar till er genom kyrkklockor och sällsamma väderspektakel, men hur kan ni vara så säkra på att de är just de helgon ni påstår?”

”Hur skulle jag annars kunna göra mig begriplig för folket?” Hon gjorde mig fullkomligt flat med sin omedelbara rättframhet. Hon medgav genast att hon ljög!

”Vad menar ni?”

”Jag tror jag kan lita på er, för jag tror ni har samma kontakter som jag. Det var i högsta grad nödvändigt att befria Frankrike. Det bara måste ske. Vi var ockuperade nästan hela landet, och engelsmännen var översittare överallt. Alla hatade dem, och de ockuperade vårt land med orätt. Något måste göras. Jag insåg att jag kunde göra det. Men då måste jag också kunna övertyga fransmännen om att jag kunde göra det. Hur kunde jag göra det? Det var omöjligt ensam. Men kyrkan fanns överallt, och alla trodde på kyrkan. Jag måste ge mig åt kyrkan. Jag hade inget annat val. Jag måste använda kyrkan för att övertyga Frankrike, och kunde jag göra det så skulle jag få alla med mig och segra. Det fanns helt enkelt ingen annan möjlighet.”

”Ni menar alltså, att ni använde er fantasi för att mobilisera alla helgonen till att tjänstgöra som era fiktiva uppdragsgivare, för att därmed kunna manipulera Frankrike till att tro på er och följa er?”

”Jag förstår ungefär vad ni menar. Jag tror vi förstår varandra. Ja, så är det. Svik mig inte, och förråd mig inte. Allt har gått så bra hittills. Jag vill bara avbryta nu och fara hem igen och bli normal igen. Jag är ju bara en vanlig flicka. Jag kan inte ens läsa någon bok. Jag vill bara bruka jorden och sköta om getterna, som min familj alltid har gjort. Varför får jag inte fara hem?”

”Ni är för god, fröken Jeanne. Ni kan inte säga nej. När kungen ber er fortsätta bistå honom i kriget, och alla era vänner i hans närhet insisterar på samma sak, så kommer ni inte att kunna säga nej. Och det var det jag ville varna er för. Makten fungerar så, att var och en som får makt vill ha den ensam. Ni har kommit upp i maktkretsarna, och där finns personer som vill ha er bort därifrån. Förr eller senare, så länge ni fortsätter tjäna kungen i kungens närhet, kommer någon att lägga krokben för er, och ni kommer att förrådas åt era fiender. Jag vet inte hur, men tyvärr tror jag det är ofrånkomligt, då ni är så oskyldigt rättfram som ni är. Och då kommer just era syner att läggas er till last, inte bara engelsmännen ser er som en häxa, utan det finns även fransmän och framför burgunder som gör det, sådana som inte kan förstå era framgångar på annat sätt. Jag förstår er framgång, som ni säger var det helt enkelt en nödvändighet, och ni har inte använt er av mer än vanligt bondförstånd, men just den folkliga övertygelsen och vidskepelsen om era kontakter med högre makter kan komma att bli er värsta fara.”

”Skall jag då förneka min mission och dess högre mandat av ren feighet om jag ställs inför rätta? Nej, det kan jag inte. Mina uppenbarelser står fast. Ni vet att de är mina egna fantasier, men ingen annan vet det, men även som mina fantasier är de verkliga. Jag har skapat dem, och genom dem har jag skapat Frankrikes befrielse. Jag kan inte förneka att så är fallet. De må ha varit fantasier, men de består, de har blivit verklighet. Därför måste jag hålla fast vid dem i sanningens namn. Mitt uppdrag var så nödvändigt att det var heligt. Den heligheten kan jag aldrig förneka.”

”Ärligt talat vet jag inte hur jag skall kunna varna er. Ni är för klok.”

”Låt bli då. Om kungen begär att jag för hans armé mot Paris så skall jag göra det. Jag kan inte återvända eller backa från min mission, utan den får bestämma mitt öde. Det var trevligt att få tala med er, monsieur?”

”Kalla mig Ahasverus.”

”Den judiske skomakaren? Som vägrade ge Jesus en stunds vila?”

”Ni känner till legenden. Det är bara en legend, som era fantasier.”

”Men ni är verklig.”

”Det verkar så.”

”Jag tror på er, som på mina fantasier. Ty även om de bara är fantasier, så är de verkliga, vilket deras framgång bevisar. De kommer aldrig att kunna förnekas, även om de avslöjas som fantasier.”

”Följ er intuition, lilla Jeanne. Den kommer att leda er in i evigheten.”

”Tack. I bästa fall får jag återvända hem efter Paris.”

Några uppvaktande hovmän kom och skilde henne från mig, så vårt samtal slutade där.

Det gick precis som jag befارade. Vid en egentligen ganska obetydlig skärmytsling blev hon tillfångatagen och hamnade hos hertigen av Burgund, som var en sniken materialist och egoist. Han tänkte bara på sig själv och sålde henne till engelsmännen för pengar. Burgund finns inte mera, det tog slut ganska snart efter dessa tider, så på lång sikt fick hertigen ingenting för det utom evig vanära.

Engelsmännen var ännu sniknare. De ställde till med en inkvisitorisk skenprocess enkom för att få henne offentligt stämplad och avrättad som häxa. Den skandalösa processen var en sådan omänsklig tortyr av henne både psykiskt och fysiskt att hon nästan avled i förtid. De gjorde allt för att förnedra henne. Exempelvis tvingade de henne till att lova att aldrig mera gå i karlkläder med falskt löfte om att det var hennes enda utsikt till räddning undan häxdomen, varpå de stal hennes kvinnokläder under natten, så att hon tvingades ta på sig karlkläderna igen bara för att slippa vara naken. De gick från nedrighet till nedrighet, och hennes ökände domare råkade ha ett fullständigt adekvat namn. Den biskopen hette Cauchon vilket på franska uttalas precis som *cochon*, som betyder svin. En annan offentlig person på senare tid som i franska öron fått ett betecknande namn är Vladimir Putin, som på franska uttalas precis som *putain*, som kan betyda både kvinnlig och manlig prostituerad.

När hon brändes som häxa i Rouen var hon bara nitton år gammal. Det var engelsmännens moraliska bankruttförklaring av sin ockupation i Frankrike, som sedan hastigt nalkades sitt slut, medan deras inbördeskrig samtidigt accelererade desto värre för att växa dem över huvudet. Summan av inbördeskriget blev sedan kung Richard III, en annan offentlig person med intressant ryktbarhet.

Först efter 34 år lyckades Karl VII få den katolska inkvisitionens dom över henne som en djävulens häxa upphävd, men det dröjde ända till 1920 innan den katolska kyrkan äntligen gick med på att låta henne bli kanoniserad som helgon. Då hade hon redan varit Frankrikes naturliga skyddshelgon i nästan 500 år.

En studie i nedrighet

Cykelärendet – kommentar till rättsförhandlingen den 11.3

Dom meddelas 24.3. Det mest anmärkningsvärda med denna process är att detta ärende alls fördes till rättegång. Ända sedan anmälan gjordes 15 december har jag i fyra inlagor försökt avstyra det med vanlig mänsklig logik och förnuft som argument, som inte ens besvarats med ett mottagningserkännande.

Den fråga som låg mig på läpparna och som hade varit intressant att ställa och få svar på hade varit: ”Om du hade sett det gröna gångljus som jag cyklade mot, hade du då ändå stoppat mig?” Han erkände alltså att han inte hade sett mitt gröna gångljus, men jag behövde inte ställa frågan, då han besvarade den genom sitt vittnesmål med ett nej utan att jag behövde ställa den. Han hävdade, att gångljuset var irrelevant i sammanhanget hur

grönt det än hade varit, och att det att jag cyklat mot grönt gångljus inte betydde något, då jag ändå cyklat mot rött cykelljus. Att jag inte kunnat se detta menade han också att var irrelevant.

Ett trafikljus är dock ett trafikljus, och visar det grönt så visar det grönt för den riktning som det indikerar, oavsett vad för typ av trafikljus det är. Jag är ingen korsförhörare, men en fråga som hade varit relevant att ställa hade varit: "Händer det någonsin att gångtrafikanter ställs inför rätta och bötfälls för att de går mot grönt cykelljus när gångljuset visar rött?" Svaret är självklart: nej, aldrig. Ändå är det farligare för dem att gå mot grönt cykelljus vid rött gångljus än vad det är för cyklister att fara mot grönt gångljus. Åsenlöfs jobb som cykelpolis är helt enkelt att förfölja och sätta dit cyklister, som helt saknar det lagens skydd mot orimliga formalistiska rättsförfaranden som gångtrafikanter åtnjuter. Från finländskt juridiskt håll har det frågats om Sverige har blivit en polisstat. Konsekvensen av Åsenlöfs gripande av mig bland tjugotals andra som gör samma sak är att andra oskyldiga skall bestraffas för de brott som mera vårdslösa tidigare cyklister begått som föranlett Åsenlöfs razzia vid Järntorget. Det vore önskvärt att alla stadens cyklister gjorde honom arbetslös.

Med sin totalt antipragmatiska och kompromisslösa formalism utgör han den absoluta motsatsen till allt det som jag representerar och lever för som humanist. Det handlar alltså om den totala frontalkollisionen när det gäller livsåskådning och livinställning, och ändå är han yngre än jag. Vid dagens förhör hade han haft en chans att visa den ringaste gnutta mänsklighet i diskussionen om det gröna gångljuset, vilken chans han sumpade totalt. Är det då så konstigt, att jag försöker vara så mycket bortrest som möjligt från detta land, som har sådana virtuosa nedrighetsprov på den yttersta inskränkthetens botten av småaktighet till mentalitet att uppvisa hos en lagens egen representant, vilket måste få en att skämmas för dess samhälle och ens svenska medborgarskap?

Det sista jag ville i livet var att någonsin råka i konflikt med myndigheter, och jag gjorde aldrig något för att få det, då jag alltid levt enligt devisen "Fred till varje pris!" – jag har aldrig ens demonstrerat. Ändå har myndigheter visat en konsekvent fallenhet för att söka bråk med mig. Symptomatiskt för myndigheter är att de aldrig märker när de angriper fel person, då oskuld inte existerar för dem. Jag tål inte konflikter, och dessa oupphörliga myndighetskonflikter har kostat mig en stor del av mitt liv, från skönstaxeringen 1981 (för att jag tjänade för litet) med dess tioåriga process, som kostade mig ett tjuugoårigt magsår, förstörde min ekonomi och skilde mig från min sista tjänst som kyrkorganist, till mina konflikter med Åsenlöf, som jag först råkade ut för 2004, när jag äntligen blivit av med magsåret. I stället har sedan dess migrän varit ett återkommande lidande, som efter 18 månaders uppehåll kom tillbaka nu i samband med denna process. Jag hade sett fram emot att få kunna arbeta i lugn och ro med min musik nu i vinter, men denna konflikt gjorde den musikaliska koncentrationen omöjlig.

Naturligtvis måste jag överklaga om domen blir negativ och då även besvara högre instanser med ett så pinsamt samvetsärende som detta.

Hela dokumentationen av ärendet finns under mitt namn på *facebook*, senast uppdaterat 12.3.

Kalender, mars 2011

- 1 Peregrinus Pogl 300 år.
”The Spectator” 300 år.
50 år sedan Jacqueline du Près debuterade och president Kennedy startade Fredskåren.
- 2 Mikhail Gorbatsjov 80 år.
- 3 Vyssarion Bjelinskij 200 år, ledande litteraturkritiker och Dostojevskijs mentor.
150 år sedan Alexander II avskaffade livegenskapen i Ryssland.
Jean Harlow 100 år.
Allen Ginsberg skulle ha fyllt 90 år.
- 4 Joan Greenwood skulle ha fyllt 90 år.
Gennadij Rosjdjestvjenskij 80 år.
150 år sedan Abraham Lincoln installerades som president.
- 5 Rosa Luxemburg 140 år.
- 6 60 år sedan Ivor Novello dog.
50 år sedan George Formby dog
40 år sedan Pearl Buck dog.
175 år sedan slaget vid Alamo, där Davy Crockett och Jim Bowie stupade bland 180 andra mot 2400 mexikanare.
- 7 1850 år sedan kejsar Antoninus Pius dog och Rom började gå under.
- 8 Cyd Charisse skulle ha fyllt 90.
50 år sedan Sir Thomas Beechams bortgång.
- 9 Främlingslegionen 180 år.
- 11 Astor Piazzolla skulle ha fyllt 90.
Rupert Murdoch 80 år.
- 12 Kemal Atatürk 130 år.
- 13 L. Ron Hubbard 100 år.
130 år sedan tsar Alexander II mördades.
- 14 Georg Philipp Telemann 330 år.
Wolfgang Petersen 70 år.
- 18 Pariskommunen 140 år.
- 20 Napoleon II 200 år.
- 21 Arthur Grumiaux skulle ha fyllt 90.
Timothy Dalton 65 år.
20 år sedan Rajiv Gandhi mördades.
50 år sedan Beatles började spela på Cavern Club i Liverpool.
- 22 Bruno Ganz 70 år.
- 23 Roger Martin du Guard 130 år.
- 25 Bela Bartok 130 år.
Simone Signoret skulle ha fyllt 90.
- 26 *Tennessee Williams* 100 år.
- 27 Vincent d’Indy 160 år, César Francks favoritelev och Cole Porters lärare.
Heinrich Mann 140 år.
- 28 Dirk Bogarde skulle ha fyllt 90.
130 år sedan Modest Mussorgskijs död.
70 år sedan Virginia Woolf gick och dränkte sig. Hennes kropp hittades aldrig.
- 29 140 år sedan Albert Hall invigdes.
100 år sedan Robert Falcon Scott omkom med två kamrater på väg tillbaka från Sydpolen.
- 31 Ewan McGregor 40 år.

Åtterresan, del 9: Nya nagelbitarresor.

Vädret försämrades långsamt men säkert liksom även luften i Athen, som gjorde en ännu tröttare. En nervös resa var att vänta, varför det var omöjligt att sova den natten. Klockan sex var man trött på att bara vrida sig, så det var bara att stiga upp och göra sig klar, vilket hade den fördelen med sig, att man kunde göra en sista uppdatering på Internet innan man begav sig. Ett förargligt fenomen: i rena ivern glömde jag lämna nyckeln tillbaka till mitt värdfolk, som hade varit helt idealiskt hela vägen, då de till och med gett mig ett rum med fyra bäddar där jag fick bo helt ensam. Först på tåget märkte jag att nyckeln var kvar i fickan. Både jag och de hade helt glömt bort den.

Greklandstågresan blev just så stökig som jag hade befarat. Inga klockor eller monitorer fungerade ännu på stationen efter strejkerna, så man visste inte vart tåget skulle ta vägen, om man skulle föras ut till flygplatsen, vilket hänt en gång förut, eller om man faktiskt skulle komma rätt. Från Kiato skulle man vidare mot Patras med ett IC-tåg, var till det krävdes ett supplement som jag omöjligt kunnat ordna på grund av strejkerna. I Kiato fanns det inget tåg, så man fick ta bussen till Diakofto, där man fick byta till tåg. Upprörda tanter grälade häftigt på konduktören under hela resan. I Diakofto kom man slutligen på ett tåg som skulle gå ända fram, så man var räddad.

I Patras fick jag genast biljett till båten och ombads stiga ombord 12.30. Punktligt infann jag mig där i ett sakta strilande duggregn, varpå jag skyfflades åt sidan och ombads vänta. Vi fick vänta i nästan en timme. Sedan släpptes man äntligen fri ombord på båten.

En äldre italienare, som fått vänta nästan lika länge som jag, hade nyckel till vilostolarna men kom inte in där. Emellertid var båten stor, detta var ”*Superfast XI*”, och det fanns åtskilliga soffgrupper man kunde utnyttja. Överfarten lovade bli behaglig trots ett väder utan sikt.

Därmed var Athen ett avslutat kapitel för den här gången. Fyra dagar och fem nätter i Athen hade kostat lika mycket som den enda natten i Konstantinopel med dess extra kostnader för oförvarnad påtvingad transport i första klass, vilket säger en del om den katastrofala Istanbulparentesen, en stad som jag aldrig skulle besöka frivilligt igen. Halva resan hade gått, och den hade redan kostat över 10,000, vilket fick alla mina tidigare Europaresor att framstå som lönsamma affärer mot denna fatala brakförlust.

Men värdefullast av allt var mina nya vänner i Athen. Dem skulle jag aldrig glömma.

Kyparen på restaurang ”Self Service” ombord på *Superfast XI* såg precis ut som Putin och gick till och med som en pingvin, precis som den ryske presidenten (premiärministern). Det var nästan löjligt att se honom som kypare.

Men framför allt förgylldes överfarten av en skolklass, som klev ombord i Igonoumenitsa. Det var mest flickor, men helt spontant bildade de en kör och en orkester, och den kören var stor. Några pojkar ackompanjerade dem med mandolin och gitarr, någon lättare trumma förekom också, men framför allt ackompanjerades sången av virtuos rytmmarkering med händerna. Deras musik var genomgående ytterst grekisk, smäktande enkla melodier som konsekvent höll sig till musikalisk fundamentalism, rena harmonier, enkla men klara melodier, över lag homofon musik om dock i stämmor typ ytterst rena treklanger, som gjorde den desto mera njutbar. Och rytmen var fulländad, som konsekvent var regelbunden hela tiden, om dock den kunde växla mitt i en sång, och det var aldrig den samma rytmen i två sånger. Till denna positiva sirenmusik somnade man ljuvligt in på en soffa, efter att ha skrivit färdigt pjäsen ”Pianot”, en dramatisering av Daniel Masons betagande musikroman ”Pianostämmaren”.

Båten blev en halvtimme försenad till Ancona, men ännu fanns det tid kvar till tåget till Bologna. Jag lyckades hinna köpa sittplatsbiljett till Bolognatåget, men när jag skulle stiga på det gick det, två minuter för tidigt. Min nyköpta platsbiljett blev oduglig, *what a waste*, och jag måste ta nästa tåg en kvart senare.

Min italienska reskamrat från Patras skulle med samma tåg, men det visade sig, att stationens klockor tydligen inte var synkroniserade med tågens. Därför avgick alla tåg två minuter tidigare än de enligt stationens klockor skulle. Jag såg aldrig min reskamrat från Patras stiga på mitt äntliga tåg, varför risken förelåg, att han inte hann på det. På grund av bristen på synkronisering av stationens och tågens klockor, som gjorde att alla tåg avgick två minuter för tidigt, var risken att många missade sina tåg denna dag. Förr eller senare måste ju dock stationen upptäcka den fatala diskrepansen.

I Bologna stod det klart att jag inte skulle hinna fram till Lucca i tid, varför jag försökte ringa dit. Jag fick inget svar. På det andra numret kunde jag dock lämna ett meddelande men utan att veta om det gick fram. Det var bara att chansa på att det gjorde det och resa vidare.

Utan vidare incidenter kom jag fram till Lucca, där det visade sig, att det just idag varit årets första vårdag, varför Paolo varit ute och sått när jag ringt. Han hade inte hunnit fram till telefonen efter åtta signaler, men han hade därefter fått mitt meddelande och kunnat möta mig vid stationen.

Återseendet var hjärtligt efter två år, och till vår middag på kvällen infann sig också Eduardo, vår tredje musketör. Middagen blev överväldigande med pasta, kanin och dessert efter svältföda över hela Balkan, till vilken fest inte minst viner och grappa vidtog med den äran.

Sålunda slutade allting väl efter denna ytterligare nagelbitarresa. Man var hemma i Lucca, Toscana, än en gång, och visserligen var Paolos hus något tommare efter den sista skilsmässan, (jag frågade varför Paolo och Valentina egentligen skilts, men Paolo svarade, att det visste egentligen ingen av dem,) men det mesta var oförändrat. Efter den sista sömnlösa natten i Athen och en natt utan säng på båten var det bara att slappna av och njuta i hjärtat av Toscana.

(I nästa nummer: *Lucca*.)

Katastrofresan, del 6: Lyftet

Resan började illa. Jag infann mig punktligt vid busstationen klockan 6 på morgonen som jag instruerats, men ingen buss var där, och ingen buss kom. Efter en halvtimme började jag bli orolig. Då kom den. Chauffören var effektiv och beklagade förseningen, men den var inte hans fel. Den berodde på två israeliska turister som vi skulle plocka upp långt uppe i Old Manali på vägen.

De var dock förkrossade över den försening de vållat. Men vi kom nu äntligen iväg en timme försenade, vilket var kritiskt, då det just på denna farliga väg på 50 mil mellan Manali och Leh det gällde att hinna så långt som möjligt i dagsljus, då den mesta vägen var farlig genom den vildaste bergsöken.

Chauffören var dock mycket skicklig till all lycka och nästan virtuos. Han körde fort och klarade Rohtangpasset med alla dess trafikstockningar och lerpölar, som andra fordon körde fast i för att blockera vägen, på fyra timmar, vilket med en större buss hade brukat ta sex eller sju. Den tog elva passagerare, vi var sju till Keylong, två lokala vuxna och två barn utom israelerna och jag, och detta lokala folk hoppade av i Keylong. Där steg två nya passagerare på, ett ungt tyskt par.

Parallellt med oss reste en annan minibuss med nästan bara lokalt folk men även ett ungt amerikanskt par. Sålunda var vi sju västerlänningar och fem lokala män som färdades tillsammans i två minibussar mot Leh. Målet för dagen var att hinna fram till Pang till kvällen.

Det lyckades. Gradvis lämnade vi molnskyarna bakom oss, efter Baralacha La, det första passet på 5000 meter, började det klarna betydligt, och efter Naku La och Langchung La klarnade det nästan helt. Öknens var magnifik, genom denna annorlunda

resa mot tidigare bussresor fick jag uppleva den i helt andra belysningar än tidigare, och det var mera påtagligt än någonsin hur den blev grönnare för varje år. Vi hann fram till Pang medan det ännu var ljust nästan exakt 12 timmar efter starten i Manali, och vi fick nattläger i Pang för 100 rupier sängen. Det var normalt.

Stämningen var god, moralen var på topp, alla var på gott humör, chaufförerna med sina kamrater drack whisky och åt äpplen, det israeliska paret spelade kort på sängkanten, medan jag satt med det tyska och amerikanska paret och pratade äventyr och erfarenheter. Allt lovade gott för morgondagen, och man var äntligen fri från det eviga regnandet, den klibbiga vätan i vilken ingenting torkade, och den ständiga molniga dysterheten.

De bara fötterna frös en aning under natten (på 4500 meters höjd!), men det var också det enda. Ingen snarkade, och alla verkade sova gott. Efter 7 timmar vaknade man klockan 5, då husfolket vaknade och började stöka i köket. Man fick en tillfredsställande frukost och var redo för avfärd. Israelerna försenade oss igen med att inte vilja vakna, men det blev inte mer än en halv timme.

Vi följde den vanliga vägen tills uppstigningen mot Tanglang La började. Där avvek vi mot öster och passerade småningom Tso Kar, en mindre sjö, och fortsatte sedan mot nordost till ett pass, inte särskilt högt, och sedan en lång väg nerströms mot Indus, där vi kom ut vid Mahe. Sedan var det bara 16 mil kvar till Leh och längs Indus hela vägen.

Detta var den intressantaste delen av vägen, att få följa Indus hela vägen ner från bara 10 mil från den tibetanska gränsen fram till Leh. Nackdelen med att vår chaufför var så skicklig och körde så fort var emellertid, att den lätta minibussen hoppade hela tiden, varför det var omöjligt att fotografera från fönstret. Chauffören körde inte, han hoppade, studsade och flög.

När vi kom fram till katastrofområdet vid Choglamsar var huvudvägen avstängd, och vi måste ta en omväg alldeles intill floden för att sedan komma upp till Fort Road. Det var inte mycket man kunde se av katastrofens lämningar, men ett och annat bilvrak kunde skönjas ute i floden.

Dock var staden ännu befolkad och gav intryck av *business as usual*. Man hade hört att alla turister flytt i panik så fort de kunnat efter den 6.8, men ändå såg man en del här och där. Det låg sordin över hela staden, men det var allt.

Hemma på Lung Snon blev jag lika väl emottagen som vanligt. Även där var allt som vanligt, alla mådde bra, och denna västra del av staden hade inte alls berörts av katastrofen. Min värdinna hade till och med fem gäster.

Även busstationen fungerade, även om delar av den låg i ruiner. Däremot var Themisgang ett annat katastrofområde, där regnet hade skövat alla vägar och broar och en del hus. Det var alltså inte lönt att bege sig dit i år.

Det fick räcka med Lamayuru, Likir och kanske Alchi, om jag dock inte kunde släppa tankarna och drömmarna om Lingshed helt.

(I nästa nummer: *Leh*.)

Resan till Phuktar, del 15: Krisen i Leh.

Mitt kära värdfolk gav mig Lung Snons finaste rum när jag kom tillbaka, det stora varma hörnrummet på andra våningen med stora fönster längs två väggar, där det fanns tre sängar, av vilka jag dock bara behövde en.

Skarma, min pålitlige reseagent sedan många år, tog sig genast an uppgiften att försöka få mig till Nubra före min avresa. Idag var för sent, på måndag var vägen stängd, men på tisdag gick det en buss till Diskit. Saken var i princip klar.

På kvällen gick jag till min tibetanska krog som vanligt. Hela dagen hade jag spejat efter mina vänner från Zanskar, och snart dök Robert och Hillary upp där med två

yngre tyska väninnor från samma hotell. På dagen hade de virvlat på floden, och i morgon skulle de besöka Hemis, Stakna och Thiksey. Våra indiska vänner hade haft samma svårighet att komma ifrån Lamayuru som jag. De hade nödgats ta en taxi ner till Khaltse, varifrån de kunnat fortsätta med buss, men inte utan att den fick tre punkteringar på vägen. Nu var de uppe vid Pangong Tso, den stora långa saltsjön vid gränsen mot Tibet.

Vi hade en mycket trevlig kväll, som återställde mig helt efter de sista pärserna efter Lamayuru: bussresan ståendes till jordbävningssmusikmissbruk hade varit mera prövande än alla de tre 9-timmars trekkarna tillsammans.

Den följande dagen överraskade alla med att regna bort fullständigt. Det var resans första dag med fullständigt dåligt väder, och alla lamslogs totalt och paralyserades till att ligga kvar i sina sängar. Min planerade promenad till Sabu kom av sig helt och måste inställas – det är inte roligt att vandra 6 kilometer i regn och samma väg tillbaka. I stället blev denna måndag en gedigen vilodag.

Dock kunde jag organisera min sista utflykt till Diskit med bussbiljett för 116 rupier och tillstånd av min gode vän Skarma. Han var pålitligheten själv och tog alltid varmt och hjärtligt emot mig, som om vi alltid hade känt varandra. Vårt samarbete hade inletts 2006 för fyra år sedan, den sommaren då hela Ladakh regnade bort och alla broar i Leh sveptes iväg, då jag inte kunde göra några utflykter utom till Pangong Tso under blygrått stormväder. I stället blev det Konferensresan, det tillfälle då Helena Norberg-Hodge organiserade sin stora världskonferens här med anledning av klimatförändringen. Jag hade inte sett henne i år ännu.

Dock stötte jag ihop med två gamla vänner – Ali Rahi och Tony från Örebro, som nu var sjunde sommaren i Ladakh. Vi hade mötts första gången under hans första besök här och sedan hjärtligt återsetts varje sommar. Han var den andra svensk jag träffade här, och det var sensationellt att plötsligt få bubbla iväg på ren svenska igen.

Även min vän från Jersey dök upp, och på mitt härbärke bodde det två unga italienare från Alto Adige, närmare bestämt Trento, fast hon egentligen var sydtyrolska. Min vän från Jersey hade liksom jag helt chockats av den drastiska väderleksförändringen med temperaturfall på 10-15 grader och liksom jag mest legat hemma och vilat. Han skulle senare liksom jag både till Keylong och Dharamsala. Det var han som berättade, att pundsedlarna från Jersey i stället för drottningen som vattenstämpel hade en ko. Jerseykon är ju världens berömdaste ko, och det var väl därför drottningen gått med på att låta bilden av sig ersättas av bilden av en ko. Hon förekom ju ändå på alla andra pundsedlar i stället för en ko. Det lär finnas några miljoner sådana på Jersey men bara 87,000 invånare.

Min trevlige kanadensare från Lamayuru dök upp igen för tredje gången, och även han skulle till Nubra. Han frågade mig om jag ville dela jeep med honom, men en jeep kostade 6000 medan min bussbiljett bara kostat 116. Han medgav att det var en viss skillnad.

Detta var alltså resans första förlorade dag, och även för övrigt hade jag kommit lindrigt undan. Förra årets problem med ständigt blödande och sönderslagna tår hade inte alls upprepats. Min enda tillfälliga skada var i stället solbränna under överarmarna, som för första gången i mitt liv gav mig ordentliga blåsor. Jag blev förvånad när det började drypa vatten från överarmarna. Dock var bara de första tre nätterna efter Phuktar direkt plågsamma. Denna vilodag gav mig för första gången ordentligt med utrymme till att slicka såren.

Ahit och Nandu, mitt trevliga indiska journalistpar, kom aldrig till Pangong på grund av regnet. Ett stort antal cyklister hade också fått vända tillbaka. De västerländska cyklisterna i Ladakh blir allt vanligare. Man stöter ibland på landsvägarna ut för hela grupper om 6-10 personer på väg uppför de omöjligaste oändliga uppförsbackar helt uttröttade och så långsamt på väg att man skulle kunna gå förbi dem. Värst var det

israeliska paret i Padam som hållit på i tre år och cyklat omkring överallt i Europa och Asien medan han aldrig fattat vad Vintergatan var för något.

Ett nytt problem för i år var dock min ålder. Det hade aldrig märkts tidigare. Plötsligt förelåg det en betydande åldersskillnad mellan mig och inte bara de flesta resenärer i Ladakh utan framför allt till nästan allt aktivt liv i Ladakh. Plötsligt var jag äldst, och de enda undantagen hittills var de två äldre svenskarna på Lung Snon som genomfört baby-trekken som en Golgatavandring. Alla mina nya vänner hade kunnat vara mina barn. Tydligast märktes den nya klyftan på bussen från Alchi, där jag som enda utlänning och äldst i bussen fick stå hela vägen i tre timmar, medan allt folk i bussen var dunka-dunk-njutande ungdomar utom två gamla kvinnor. Problemet tillspetsades ytterligare genom att de flesta tog mig för en 45-åring högst medan tyvärr ingen kunde gissa att jag var lika gammal som Charles Dickens när han dog.

Ett annat äldre par än jag var från Berlin, som bodde på Lung Snon. De hade av Helena Norberg-Hodges ekologiska föredrag i Berlin inspirerats till att besöka Ladakh men var mycket pessimistiska: "Detta är en utopi som kommer att försvinna inom 20 år." Jag var inte så säker på den saken. De ekologiska revolutionära krafterna i världen, som värnar om jordbruk, ursprung och naturenlig livsföring växer sig ständigt starkare, och i Ladakh bärs de främst fram av *Secmol* och *Women's Alliance*, där Ladakhs kvinnor slutit sig samman för att beskydda kultur och gamla traditioner. Och kvinnor är alltid starkare i längden än män.

Så hade vi det unga paret Robert och Hillary från Australien, mina bästa nya vänner, hur unga som helst men ytterst medvetna och väl orienterade i världens nya situation med klimatförändring och problematiken människan som obotlig miljöbov. Med dem hade jag inga åldersskillnadsproblem alls.

Vi hade ännu en trevlig middag, varunder det ösregnade. Vädret lovade bli riskabelt för morgondagens Nubraäventyr, som jag dock inte kunde backa tillbaka från, om det dock kanske hade varit klokare att stanna i Leh ännu en vilodag och resa till Manali en dag tidigare. Men min biljettbokning och tillståndsansökan hade inlämnats redan innan det första höstovädret bröt ut.

(I nästa nummer: *Regn i Nubra – sista trekken i Ladakh – kronan på verket.*)

Rekordresan, del 13: Vägen till Yuksom

Under morgonen kunde man bitvis skönja några diffusa konturer av Kanjenjunga som genast försvann. Det var allt. Vädret lovade ingen bättring alls. Ändå satsade jag på utflykten till Kacheopari (Kheciperi, Khacepeere, stavningarna varierar i det oändliga,) och jag hade turen att få följa med en familj från Calcutta i deras hyrda jeep. Det var en mycket glad familj, där fadern hade en passion för bilkörning och brukade själv köra upp hela vägen från Calcutta till bergen. De två barnen var tre och fyra år gamla och följaktligen i sin bästa ålder. Den äldre pojken blev genast svartsjuk på mig och undrade om jag också skulle kalla frun för "mamma", men risken var verkligen minimal, då jag hade kunnat vara hans farfar. Jag bad honom kalla mig det universella "onkel".

Det var mycket tillfredsställande att konstatera, att vi var helt överens på en punkt, nämligen om skräpmusiken. Även deras hyrda chaufför satte på en sådan och höjde sedan ständigt volymen, medan dock CD-n eller kassetten hela tiden avbröts av störningar, så att musiken var bitvis jordbävningssvagt och bitvis moltyst, så att man bara fick höra taktbrottstycken innan de avbröts av tystnaden. Jag undrade då om det inte var lika bra att låta det vara heltyst, då man ändå inte kunde höra hela musiken. Frun menade att chauffören kanske "behövde" ha den på, medan fadern helt delade min mening – den bästa musik som finns är alltid tystnaden, – och vi fick slut på den. Det

paradoxala var, att dessa chaufförer tycktes tro att deras passagerare *ville* bli ihjälplågade av dunka-dunk-oväsen och spelar den bara för att vara till behag.

Khacheopari är en helig sjö i en förtrollande vacker dal, och det var min sista rumskamrat i Darjeeling, den unge amerikanen Daniel, som rekommenderat stället åt mig och att bo på ett "*home stay*" ovanför klostret, där en familj erbjöd helpension för billigt pris. Jag fann en skylt med "*home stay*" och följde en stig uppåt höjden och fann mycket riktigt ett sådant ställe där dock ingen talade engelska och en arg tant drev bort mig och bad mig gå ner igen. Ett annat övernattningsställe nere i byn erbjöd ett stort kallt rum med tre sängar, jag behövde bara en, så jag försökte en andra gång blidka någon uppåt "*home stay*". Den här gången fick jag en tant att faktiskt försöka öppna ett rum, vilket hon misslyckades med, det var något fel på låset, de indiska hänglåsen erbjuder alltid tusen komplikationer i synnerhet om man inte har glasögonen med sig, jag blev tillsagd att vänta, jag väntade, hon gav upp, ingenting hände, och jag gick ner igen och tog den ena sängen i tresängsrummet.

På samma ställe övernattade dock ett ungt danskt par, som också planerade att ta sig till Yuksom morgonen därpå, så vi beslöt att slå oss samman. Sedan kom också ett ungt kanadensiskt par vandrandes som bodde i London, så vi blev fem. Vi hade en lång angenäm middag tillsammans under livliga samtal om varandras liv och erfarenheter, då vi alla fem var ivriga trekkare.

Danskan hade i flera år arbetat i Bangla Desh på danska ambassaden i Dacca och hade mycket att berätta om det gudsförgätta landet. Alla fyra tänkte också bege sig till Burma och de andra sydostasiatiska länderna, så det blev mycket tal om den delen av världen. Thailand var lyxlandet, Kambodja var det trevligaste, medan det bästa folket fanns i Burma.

Skulle man över huvud taget resa till en diktatur som Burma? Danskan menade, att den frågan borde man ställa sig till vilket land man än reste, då det förekom grälla brott mot mänskligheten i vilket land som helst, inte minst i Indien och Nepal. Danskarna hade just varit i Nepal utan problem, medan de erkände att det kunde förekomma problem med strejker och demonstrationer, som helt kunde lamslå landets pulsåder, den stora landsväg som gick genom hela landet.

Medan vi satt där började regnet skvala. Hur skulle det gå med vår *trek* till Yuksom, om stigarna förvandlades till slipprig gyttja? Det bekymret fick vänta till morgondagen. Vi satt i ett litet mörkt krypin med en svag glödlampa i taket som enda belysning och stortrivdes med varandra i över två timmar, och det var kanske den bästa kväll jag haft på resan hitills.

Emellertid ställde regnet till med rejäla problem. Jag förhörde mig noga om de olika möjligheter som fanns under morgonen. Att vandra till Yuksom och tillbaka samma dag i branta utförsstigar och ännu brantare uppförsstigar som skulle vara rena lervällingen skulle vara ett hopplöst och tröstlöst företag. Alternativet var att ta en jeep till Yuksom och stanna där över natten. Det skulle kanske inte komma någon jeep förrän till skymningen. Ett annat alternativ var att uppge Yuksom i det dåliga vädret och återvända till Pelling. Det kunde komma en jeep på väg dit under förmiddagen. Detta var det alternativ jag fastnade för, och så skulle jag ha kvar Yuksom till ett annat år.

Även Ditte och Henrik, mina danska vänner, var brydda, men de var inställda på hela pilgrimsrutten runt via Yuksom till Tashiding och ville inte svika den. Följaktligen gav de sig iväg till fots på vinst och förlust.

Londonkanadensarna Jeff och Diana visade sig först efter deras avfärd, och Jeff hade haft en dålig natt. Han skulle inte kunna orka med någon *trek* och måste kanske stanna kvar i Kacheopari för att återhämta sig. Precis då kom den ena jeepen efter den andra. En innehöll bara fyra jovialiska damer, och jag frågade föraren vart de var på väg. Svaret var Yuksom. Fanns det plats för en? Ja, längst bak. Fanns det plats för två till? Ja. Saken var klar. Kvart över tio satt vi på en jeep till Yuksom längst bak, och Jeff var verkligen slak. Denna jeep hade kommit som en gudagåva just för honom.

Vi såg inte till Ditte och Henrik på vägen, som antagligen hade en hård *trek* i lervällingar och tvärbranta utförsbackar och uppförsbackar, medan vi kunde njuta hela vägen av fantastiska scenerier och vattenfall, tills Yuksom nåddes halv ett efter 36 kilometer. Jag hade helt uppgett allt hopp om att komma dit, och just då hade situationen löst sig mirakulöst. Och det bästa av allt: vädret verkade även det att långsamt men säkert återhämta sig och bättra sig.

(I nästa nummer: *Yuksom*.)

På grund av oroligheterna kring Medelhavet med nya massiva flyktingproblem för Grekland och Italien, samt dryga kostnader för musikprojektet med förläggandet av min musik på nätet, är det tills vidare helt ovisst om det blir någon vårresa i år.

Musikprojektet närmar sig dock sin fullbordan, och när detta nummer kommit fram borde alla de 28 CD-arna finnas tillgängliga på nätet i mp3:

www.fritenkaren.se/Neoklassiskmusik.html

Endast den sista balladen är ofullbordad och finns bara representerad till en början på en CD tills vidare. Den klassiska repertoaren omfattar 3 CDs, den neoklassiska musiken 25, de flesta senare i en enda fil per CD.

Göteborg den 14 mars 2011